

HVÍ ERU TAÐ BARA VIT Á SANDI SUM HAVA MØLHEYGGJAR?

Granskarar: 5. flokkur í Sands skúla

INNGANGUR

Vit eru 8 børn og ganga í 5.fl. í Sands skúla.

Okkum dámar væl at granska, og tí vildu vit verða við í Vitanaðarfróðu.

Vit byrjaðu at skriva 5 spurningar í part á eitt pappír, og so valdu vit 4 út.

So fóru vit at skriva hypotesur um øll hesi 4.

So valdu vit eitt av teimum 4, at fara víðari við.

Og tað var: Hví eru tað bara vit, sum hava Mølheyggjar?

Lærari: *Betty Hansen*

Teldupostur: *betty.hansen@skulin.fo*

Luttakarar:

Alda Hjørdissardóttir Egholm, Armgarð Krog Hentze, Birta Janusardóttir Horn, Jón Karl Johannesen, Kristoffur í Soylu Selfoss, Pætur Havsteinsson Klein, Teitur Kristiansson Thomsen, Tóti Madsson Fagradal

Vit loyva, at frágreiðingin verður lögð á gransking.fo, og at tilfar úr henni kann verða nýtt til marknaðarføring

INNIHALD

1. Hetta undrast vit á
2. Hví er tað so?
3. Okkara ætlan
4. Okkara upplýsingar
5. Hetta eru vit komin fram til
6. Vit siga øðrum frá

1. HETTA UNDRAST VIT Á

Hví eru tað bara vit á Sandi sum hava mølheyggjar?

2. HVÍ ER TAÐ SO?

Vit høvdu hugarok og hetta eru okkara hypotesur:

- Onkur vøkstur
- Sandstormur kom við teimum
- Vindurin skumpar sandin
- Kanska steinar eru undir
- Tilvildarligt
- Okkurt við at sólin hitar sandin
- Onkur hevur bygt eitt kempistórt sandslott
- Onkur rót við longum strimlum

3. OKKARA ÆTLAN

Vit skulu gera:

Kanningar av vøkstri niðri á sandinum.

Kanningar av vøkstri í Húsavík.

Samanlíkna tær.

Snakka við ella spyrja onkran serfrøðing.

Spyrja onkur fólk av Sandi, hvat tey halda.

4. SAVNA UPPLÝSINGAR

Vit fóru í tveir bólkar, 4 fóru til Húsavíkar og 4 oman á Sand.

Í Húsavík er eingin sandur longur, bara malagrót, so har vóru ongar plantur.

Vit funnu bara eitt pinkalítið pláss har tað var sandur, men har vaks einki.

Niðri á Sand gróðu vit røtur upp, men tær vóru so langar at vit ikki fingtu tær heilar upp. Tær høvdu eisini nógvar trevsar, og tær vóru gjøgnum allan sandin. Vit tóku nakrar við í skúlan, fyri at vita hvussu langar tær vóru.

Vit ringdu til Lis Mortensen, ið arbeiðir á Jarðfeingi Føroya, og spurdu:

Hví eru tað bara við á Sandi sum hava mølheyggjar?

Fyrst kom sandurin so kom vøksturin.

Á staðnum har mølheyggjarnir eru, hava umstøðurnar verið soleiðis, at nógvir sandur er samlaður. Tað hevur nokk skapt gróðarlíkindi, og røturnar fanga sandin, so tá ið tær koma fyri seg, ella veksa seg eitt lítið sindur stórar, so eru tær við til at samla meira sand, og so druknar hann við hvørt, og so legst meira á, og so veksa tær upp um tann sandin sum er komin avtrat.

So kann tað uppá tann máta vera við til at tað blívir til ein mølheygg.

So planturnar komu aftaná sandin.

Hví er tað bara á Sandi at vit hava heyggjar?

Tað sum skal til er, at sandur samlast nøkur ávís støð so man skal hava tvær umstøður:

Tann eina er at hava eina á, út eftir einum sløttum lendi, sum ber tilfar úteftir, sum við ánni verður knúst eitt sindur á veg úteftir.

Hin er so at tú skal hava umstøður á sjónum har tilfar samlas, og so skulu tað nøkur náttúruviðuriskiftir til eisini, so man kann mjølva klettin niður til ta støddina sum sandurin er.

Vit vitjaðu Haldóru Poulsen (85 ár), sum búði á Sondum sum barn. Tað er beint við sandin. Hon fortaldi okkum hetta:

Teir eru ikki líka sum teir vóru fyrr, teir vóru nógv størri fyrr.

Tað vóru eisini trý stór hol, eitt av teimum var so stórt at man kundi fáa skaða vissi man hoppaði niður í tað.

Søgnin sigur at tað var ein prestakona sum plantaði nøkur fræ niður, og tað vaks, og at enda hevði sandurin lagt seg innat plantuni, so at tað bleiv til mølheyggjar.

Einaferð vóru mølheyggjarnir vekk, men so rak ein hestur inn á land og sandurin legði seg inn móti honum, og so komu teir aftur.

Teir hava ikki altíð staði í sama stað, teir hava flutt seg við tíðini.

Ein prestakona hon tók eina plantu uttandlands og plantaði hana niðri á sand. Hvørjafer tað var vindur, og vindurin skumpaði sandin á plantuna, so bleiv sandurin fastur í plantini, og so bleiv sandurin størrri og plantan bleiv eisini størrri og tað bleiv til mølheyggjar.

Hava teir altíð verið í sama stað?

Nei slett ikki

Hvussu sóu teir út tá tú var lítil?

Tað vóru akkurát sum tvær holir móti sjónum

Vóru teir størrri ella minni tá tú var lítil?

Nógv minni

Hava teir altíð bara verið av sandi?

Ja

Vóru teir líka formaðir fyrr?

Nei slett ikki

Vit vitjaðu Jóannes Clementsen (80 ár), sum altíð hevur búð á Sandi, og settu honum nakrar spurningar:

Hví heldur tú at vit hava mølheyggjar, og hvussu heldur tú teir komu?

Hvat minnst tú var best við teimum?

At vit altíð spældu í teimum, tí vit høvdu ikki telefonir. Tað var nógv heitari tá, vit svumu hvønn dag har niðri.

Vit snakkaðu við Hannu á Reynatúgvu (61 ár), sum eisini er av Sandi. Vit settu henni nakrar spurningar:

Hví heldur tú vit hava mølheyggjar á Sandi?
Marehálmur (breitt sævarkorn, breiðagras, aksagras) heldur sandinum saman, sandurin blívur ikki skolaður vekk, tí sandurin er fastur í marehálm.

Hvussu heldur tú teir komu?

Eg haldi teir eru komnir soleiðis at tað er sandur skolaður upp, og so er tað komi plantuvøkstur sum hevur gjørt tað at sandurin ikki skolar vekk aftur, at hann blívur verandi í sovornum rivum. planturnar halda honum saman so hann ikki fellur niður aftur.

Hava teir altíð verið í sama stað?

Nei teir broytast hvørt ár

Hvussu sóu teir út tá tú var lítil?

Tað vóru akkurát sum tvær holur ein kempi stór og ein lítil, tann sum var størst plagdu tey at hoppa niður í.

Vóru teir størri ella minni tá tú var lítil?

Haldi teir vóru størri, ella var tað tí eg var minni

Hava teir altíð verið bara av sandi?

Ja

Vóru teir líka formaðir fyrr?

Nei tað vóru teir ikki

Hvat minnst tú var best við teimum?

Mær dámdi væl at hoppa og svimja, tað var aldrin kalt, og at renna undan aldinum og at leypa av mølheyggjunum.

Vit vitjaðu Finnleif Fagradal (56 ár), sum búði í Trøðum sum barn, tað er beint við sandin, og spurdu hann hví vit hava mølheyggjar. Hann greiddi soleiðis frá:

Tí ein planta er har og plantan eitur marehalm og hon kann verða 1,5 m høg og rótin kann taka vatn heilt niður til 7 m.

Tað var ein dansk prestakona sum kom við plantuni, og hon elskaði plantur, so hon fór oman á sandin at planta. Hendan plantan drakk vatnið í seg og bant sandin, so tá vindurin kom, vaks heyggjurin og bleiv størri og fleiri plantur komu. Heyggjarnir flyta seg alla tíðina. Tá eg var barn vóru teir ógvuliga stórir. Tað var einaferð eitt band yvirum mølheyggjarnar, og ein drongur fór at prøva at klatra yvirum og bandið slitnaði, og hann datt langt niður.

Síðan 1975 kundi man ikki taka sand av sandinum.

Teir plagdu at spæla fótbólft og hondbólft niðri á sandinum.

Vit fingur nakrar myndir frá Finnleif.

Myndin er frá 1976

Myndin er frá 2010

Myndin er frá 1990

5. HETTA ERU VIT KOMIN FRAM TIL

Tað, at tað bara eru mølheyggjar á Sandi, er løgi, tí tað er sandur í fleiri bygdum í Føroyum.

Tað plagar eisini altíð at vera sandur í Húsavík, men nú er eingin, men líka sum á Sandi, so broytist sandurin eisini har, so hann kemur nokk aftur.

Vit finga at vita, at fyrst kom sandurin so vøksturin.

So vit halda at søgan, sum fólk á Sandi fortelja um prestakonuna, sum sáddi fræ á sandinum er heilt sikkurt sonn. Tað má marehálmur til fyrri binda sandin, tí uttan plantuna vóru eingir heyggjar.

Prestakonan, sum var donsk, kendi til mølheyggjar í Danmark, og vildi sikkurt hava mølheyggjar eisini her.

Og tað vit hava hoyrt um rossið, sum rak upp á sandinum, eru tað eisini fleiri ið siga, tað er bara ein stuttlig søga afturat. Rossið hevur givið lívd fyrri vindinum, so røturnar kundu festa seg.

Vit halda at tað er ordiliga deiligt at handa prestakonan kom til Sands, tí vit eru so glað fyrri okkara mølheyggjar.

Kanska um onnur, sum hava sand, fáa mølheyggjar um tey planta marehálmu.

6. SIG ØÐRUM FRÁ

Vit fara at leggja okkara verkætlan á heimasíðuna hjá skúlanum: www.sandsskuli.fo

Vit fara at biðja foreldrini og onnur um at vitja síðuna og lesa um verkætlanina.